

ORIJENTACIJE

katehetsko pastoralna perspektiva sakramenta potvrde

Alojzije Jurak

UVOD

Naš suvremeni katehetski pastoral proživljava veliki rizik: ili apsolutizira pristup Bibliji i Službi Riječi /biblizam, profetizam/, ili se spušta u tzv. objektivizam koji poznaje samo sakramentalizam /sakramentalni automatizam/. To je s današnjeg katehetsko pastoralnog stajališta neprihvatljivo. Danas je potrebno jedinstvo između Riječi i sakramenta, i s obzirom na sadržaj /misterij Isusa Krista/ i s obzirom na metodu i svrhu /aktivno pospješivanje vjere/. Nutarnjost i stil tih dviju stvarnosti međusobno se toliko prožimaju, da jedna nužno poziva na drugu. Tako možemo reći da je Riječ izričaj koji govori, a sakrament akcija koja čini.

Međutim, suvremeni sociološko-kulturni kontekst u kojem živimo daje prednost evangelizaciji. Naglašava potrebu evangelizacije ne samo općenito nego i prema pojedinim kategorijama vjernika posebno. Tako nije u prvi plan izbila samo potreba pastorala obitelji nego i pastoral mladih poslije krizme koji je u stvari najveća boljka naše katehizacije. Riječ je o "neuspjehu" koji se registrira kada se nakon primljene potvrde veći dio naših mladih pozdravlja sa svojom kršćanskom zajednicom kao

da je nikad nisu ni poznavali, ili kao da više nema mjesta za njih u njoj, ili pak usvajaju jedan stil života dalek od onoga kojeg su "prihvatili" u potvrdi. Koji su motivi tog "neuspjeha"? Što je to što ne funkcionira u pastoralu potvrđenika? Proces sekularizacije, odsutnost "svjedočanstva" u našem kršćanskom opredjeljenju ili slaba kršćanska inicijacija u sakramente, posebno u sakrament potvrde? Što bi trebalo ponovno izvidjeti? Aktualnost sadržaja ili prihvatljivost metoda vjeroučitelja? Mislim jedno i drugo. No ovdje ne mislim ulaziti u svu kompleksnost problematike postkrizmenog pastoralu, o kome se već godinama raspravlja, nego samo iznijeti neke sadržajno-metodološke momente koji su u vezi sa sakramentom potvrde kao sakramentom "odraslih".

POTVRDA NASTAVLJA U CRKVI DJELOVANJE DUHA

Bilo bi oportuno pozvati se najprije na definiciju potvrde, na teološke smjernice II. vatikanskog koncila i pokoncilske teologije, ali ovdje smatram dovoljnim prizvati u sjećanje

činjenicu da se djelovanje Duha u povijesti spasenja ponajvećma nastavlja u Crkvi baš posredstvom sakramenta potvrde koja se, dakako, u odnosu na svoj kontinuitet mora nadovezati na posebne povijesne intervencije Duha.

Potvrda posebno ponazočuje i nastavlja u Crkvi:

- pomazanje proroka, svećenika i kraljeva Starog zavjeta od strane Duha s dvostrukim ciljem: za dar svete funkcije koja se treba izvoditi u zajednici i za zajednicu i za davanje potrebnog dinamizma da se određena funkcija izvede /Duh Jahvea/;
- duhovsko pomazanje Crkve u Jeruzalemu kojim je kršćanska zajednica bila posvećena, potvrđena i poslana poput Krista da naviješta Evanđelje i da se žrtvuje za Oca i braću sve do smrti.

Tako nakon što je određena bit potvrde pokušat ćemo zacrtati neke linije katehetsko–pastoralne metodologije imajući prije svega na umu sadržaje koje valja evidentirati /evangelizacija/, memorizirati ih u slavlju /sakramenti/ i dakako u životu /etička angažiranost/.

LITURGIJSKA KATEHEZA TEKSTOVA

Prilagodena liturgijska kateheza treba vrednovati sve elemente ponuđene od obreda /znak i riječ/. Vjeroučitelj je može slijediti u dva pravca: liturgijskom i biblijskom.

Biblijski pravac sastoji se u poosobljavanju bitnosti i svršnosti potvrde od liturgije sakramenta, od obreda mise i raznih znakova. Iako svi liturgijski elementi koji moraju biti interpretirani u svjetlu biblijskih tekstova, molitava mise krizme Velikog četvrtka, itd., nisu od istog značenja, ipak od njihove sveukupnosti može biti zacrtana točna slika bogatstva tog sakramenta. Istina, tom globalnom metodom neće se uvijek moći dospjeti do "jasne i istančane" ideje o potvrdi, ali će se moći dati ispravan pogled. Potvrda će se jasnije pojaviti kao sudjelovanje u pomazanju Duha kojim je bio prožet Mesija za ispunjenje spasenjskog djela; bit će više vezana događajima povijesti spasenja i intimnije povezana s cijelom kršćanskom inicijacijom

cijom.

Polazeći od liturgije, kateheza može pokazati koji je odnos sakramenta potvrde sa sakramentima krštenja i euharistije. Priprava na sakrament potvrde najbolja je prilika za katehezu da u potvrđenicima probudi svijest o značenju i važnosti krštenja, kao i težnju cijele ljudske otkupljene egzistencije prema sudjelovanju u zajedničkom slavlju žrtve Onoga koji je pobijedio smrt.

LITURGIJSKA KATEHEZA SAKRAMENTALNOG ZNAKA

Pored naglašene kateheze liturgijskih tekstova posebnu pažnju zaslužuje liturgijska kateheza sakramentalnog znaka prema načelu da sakrament čini ono što naznačuje.

Sakrament se podjeljuje posredstvom mazanja krizme na čelu i polaganjem ruke, dok se istovremeno izgovaraju riječi: "Primi pečat dara Duha Svetoga". Polaganje ruke na glavu potvrđenika od strane biskupa ili njegova namjesnika, značajan je biblijski znak i simbol prenošenja Duha Svetoga na potvrđenika za njegov kršćanski mandat u suvremenom svijetu; mandat koji valja interpretirati u srazmjeru mandata primljenih od proroka, posebno od Krista i "duhovske Crkve".

Mazanje krizmom i riječi koje ju prate označuju efekte Duha sadržane u nutarnjem posvećenju koje je sudjelovanje u kraljevskom, proročkom i Mesijanskom svećeništvu.

Zatim slijedi posveta koja je u stvari izbor za funkcije služenja Božjem narodu, za poseban odnos prema svijetu, ljudskoj povijesti i društvu.

Znak križa na čelu s uljem označuje da krizmanik prima neizbrisiv karakter, pečat Uskrsloga i dar Duha, koji ga savršenije usmjeruje prema Kristu i daje mu milost da proširi među ljudima primjer za duhovni rast Crkve. Tim znakom potvrđenik se spašava u času eshatološke kušnje (Apok 7,2-4; 9,4).

POTVRDA I POSEBNO POSLANJE KRŠĆANINA

Sve ovo duhovno bogatstvo označeno više ili manje prikladnošću obreda, ako je temeljno jednoznačno u svim potvrđenicima, strukturirano je i finalizirano u svakomu prema posebnom i osobnom poslanju svakoga. S tim u vezi, u nagovoru kojeg biskup upravlja na početku obreda, kaže se: "Vi znate da Crkva, mistično tijelo Gospodinovo, raste i izgrađuje se u jedinstvu i ljubavi različitošću darova koje Duh Sveti dijeli svakome prema volji Očevoj." Odatle zauzetost služenja prema vlastitoj karizmi: "Budite dakle živi udovi Crkve, i vođeni Duhom Božjim nastojte služiti svojoj braći kao što je i Krist činio, koji nije došao da bude služen, nego da služi."

BIBLIJA I SAKRAMENAT POTVRDE

Kateheza bazirana na Bibliji pretpostavlja dobro poznavanje Sv. pisma i povremeno vodi k upoznavanju Pisama. Liturgija, teologija i patrologija označit će odlomke koje valja tumačiti bilo da su uzeti iz Starog ili Novog zavjeta.

U tumačenju treba izbjegavati intimistička razmišljanja, bilo da se Sv. pismo uzima kao Povijest saveza s narodom, bilo da se uzme sakramenat ukoliko je dan pojedincu, da se daje ne za pojedinca, nego za zajednicu. Očito je da biblijski tekstovi mogu sadržavati kako činjenice i događaje tako i pouke. No ono što je važno jest njihov odnos prema Duhu.

Novi obred potvrde koji je postao obvezatan od 1. siječnja 1973. iznosi glavne točke koje se odnose na sakramenat.

Tako u Starom zavjetu pretežni dio koji se odnosi na potvrdu namijenjen je prorocima, posebno Izaiji /11,1-4; 42,1-3; 61,1-3.6. 8-9/, pa Ezekijelu /36,24-28/ i Joelu /2, 23.26-27; 3,13/.

U Novom zavjetu taj je odnos najviše izražen u Djelima apostolskim /1,3-8; 2,1-6.14. 22-23.32-33; 8,1-4; 8,14-17; 10,1-44; 19, 1-6/ koja su najbogatiji izvor. Zatim u Poslanicama Rimljanima /5,1-8; 8,14-17; 8,26-27/, Korinćanima /12,4-13/, Galaćanima

/5,16-25/, Efežanima /1,3-19; 4,1-16/.

Od Evanđelja najkorisnije mogu poslužiti tekstovi: Ivan /7,37-39; 14,15-17; 14,23-26; 15,18-27; 16,5-13/; Matej /5,1-12; 16, 24-27; 25,14-30/; Luka /8,4-15; 10,21-24/ i Marko /1,9-11/. Duh kojim govore čitanja predstavljen je u činu posredovanja u povijesti čovječanstva.

ODLOMCI STAROG ZAVJETA

Već u prvom izvještaju o stvaranju Knjiga postanka predstavlja nam Duha koji lebdi nad vodama. Duh je božanska snaga koja preobražava ljude da mogu ostvariti neka posebna djela koja trebaju pomoći narodu Božjem u njegovu pozivu i na njegovu putu prema spasenju. Tako u odlomcima navedenima u Starom zavjetu nalazimo tri različita utjecaja Duha na spasenje svih ljudi.

1. Duh biva dan jednom čovjeku za spasenje naroda. Povijest Sudaca pokazuje taj poseban utjecaj. Suci su izabrani od Duha za spas Izraela i ostaju pod utjecajem Duha samo u vrijeme u kojem su postavljeni za vodstvo naroda. Kralj, međutim, prima utjecaj Duha Svetoga zauvijek i obred pomazanja daje mu definitivni karakter.

2. Duh je dan za svjedočanstvo. Taj utjecaj ostvaruje se prije svega kod Proroka. Duh Božji govori preko Proroka i oni ne mogu odoljeti dinamizmu koji ih potiče na svjedočanstvo.

3. Duh se daje za posvećenje i svećeničku službu. Samo jedan primjer. Kod Izaije, sluga Božji prima utjecaj Duha i naviješta pravdu za sve narode. Dakle, sluga Božji izvršava proročku ulogu, ali djeluje ne samo kao prorok nego i kao kralj, jer čini pravdu. Sluga prima utjecaj Duha kao prorok, kao kralj ali i kao svećenik koji prikazuje žrtvu pokajnicu za grijeh mnogih. Ta je žrtva Bogu draga i namjenjena je za spasenje naroda. Dar Duha, dakle, dan je sluzi kao proročki, kraljevski i svećenički dar. Osim tih posredovanja koja su primarna i temeljna, postoje i druge situacije u Starom zavjetu u kojima Duh posreduje.

ODLOMCI NOVOG ZAVJETA

Taj intervent Duha ne završava sa Starim zavjetom, nego se nastavlja i u Novom, i to s još većim zamahom.

Bilo bi predugo ovdje iznositi sve momente u kojima se očituje djelovanje Duha. U Isusu je djelovanje Duha normalna stvar. Ipak u njegovu životu postoje trnuci koji su, čini se, pod posebnim znakom Duha, kao npr.: kod njegova utjelovljenja, kod krštenja na rijeci Jordanu i najveće kod njegove žrtve na križu. S obzirom na ovaj posljednji momenat, sv. Ivan u svom Evandelju naglašava odnos koji se proteže između Kristova žrtvovanja za narod i dara Duha. Kad o blagdanu Sjenica Isus naviješta taj dar pod simbolom žive vode, Ivan komentira: "Duh još tada nije bio dan, jer Isus još nije bio proslavljen." Ali kad je proslavljen na drvetu križa, On "vraća svoj Duh" Bogu i u isto vrijeme on ga prenosi na svoju Crkvu. Tada se rodi Crkva "u vodi i Duhu".

Komunikacija koju Uskrsli čini svojim Duhom u svojoj Crkvi konkretizira se u novom otajstvu, koje označuje zenit cjelokupne ekonomije spasenja: Duhove. Silazak Duha u liku goluba, koji svečano otvara Kristov javni život, odgovara silasku u liku plamenih jezika, koji otvaraju javni život Crkve. S pravom Novi holandski katekizam, govoreći o efektima potvrde, upućuje na poglavlje o Duhovima!

POTVRDA U CRKVI

U Evandeljima, kao i u vrijeme Isusova života, zapaža se da se govori o izljevu Duha u budućnosti: "Primit ćete Duha Svetoga i tada ćete biti moji svjedoci u Jeruzalemu, Judeji i Samariji sve do krajnjih granica zemlje." Svjedočanstvo apostola povezano je svjedočanstvom Duha. Izražava se taj opći dar i svrha, tj. točna uloga koju će taj dar imati u životu svjedočenja.

U tu se liniju s obilnom biblijskom dokumentacijom uključuje Apostolska konstitucija za aktualiziranje Novog reda potvrde. Kad se govori o prenošenju dara, Konstitucija zapaža: "Već odavna u ispunjavanju Kristove volje, apostoli su saopćavali novokršćenicima putem

polaganja ruku, Dar Duha, određen da upotpuni milost krštenja /usp. Dj 8,15–17; 19,5 s./.

To objašnjava zašto se u poslanici Hebrejima među prvim elementima kršćanske formacije spominje pouka krštenika i polaganje ruku /usp. Hebr. 6,2/. Baš to polaganje ruku s pravom se spominje od katoličke tradicije kao prvi izvor sakramenta potvrde, koji na neki način trajno zaziva milost Duhova na Crkvu."

Nije više moguće stvarati teologiju i katehezu krštenja i potvrde, ako se one ne odnose na tu pozadinu povijesti spasenja.

Sv. Pavao kaže da nas je milosrđe Božje spasilo "posredstvom preporodnog pranja i obnove Duha Svetoga koju je On u obilju izlio na nas preko Krista našeg Spasitelja". No, tu je i drugi momenat u kojem Duh Sveti posreduje: dar Duha ne daje se samo u početku kada se pojedinac preporodi vodom krštenja, nego više u procesu rasta kada se kršćanin više ne mora bojati samo za svoje vječno spasenje, nego je pozvan na poslanje prema svijetu. Baš u tom prijelazu od osobne milosti do milosti sa društvenom svrhom, objašnjava se dar Duha potvrde.

PASTORALNO DJELOVANJE I ZAJEDNICA

Pastoralno djelovanje mora težiti da bude djelotvorno i da ponazočuje sadržaje potvrde, senzibilizirajući pojedince, grupe i zajednice. Znamo da "liturgijske akcije nisu privatne akcije nego slavlja Crkve koja je sakrament jedinstva". Odatle slijedi da "spada na narod Božji pripremiti krštenike da prime sakrament potvrde" /Red potvrde/. To će pak biti moguće samo u okviru zajednice koja je dozrela za autentičnu ckrvenu svijest.

Kad se radi o djeci, zadatak njihove formacije i pripreme povjeren je prije svega roditeljima, koji izražavaju svijest te svoje dužnosti aktivnim sudjelovanjem u slavlju sakramenata. No pored roditelja i zajednice ističe se i uloga kumova. Novi obred kaže: "Sakramentom potvrde, krštenici slijede put kršćanske inicijacije. Snagom tog sakramenta oni primaju izljev Duha Svetoga koji je na dan Duhova bio poslan na apostole od uskrslog Gospodina."

Od tog koraka jasno proizlazi shodnost da krizmani kum bude onaj isti koji je bio i na krštenju. "Tako je bolje utvrđena povezanost između krštenja i potvrde."

Kum nema ulogu zastupstva ili zamjene roditelja ili zajednice, nego samo ulogu predstavnika, konkretnog i efikasnog pomoćnika u pripravi na sakrament, da predstavi kumče biskupu i vjerno opslužuje obećanja. Naravno je, da nisu svi na visini toga poslanja. Ipak, katekumenat ili vrijeme bliže pripreme na sakrament mora se bazirati na ovim ciljevima: na posvješćivanju i pristajanju uz zajednicu, te brižnoj pripravi krizmanika zajedno s grupom obitelji i kumova. Pouka za kumove mora bitno ovisiti o njihovoj duhovnoj zadaći. Zbog toga Crkva za vrijeme mise na dan potvrde poziva sve na molitvu: "za roditelje i kumove koji su preuzeli zadaću da budu prvi garanti vjere tih potvrđenika, kako bi dosljedni tom zadatku riječju i primjerom mogli slijediti Kristov put".

U toj perspektivi svjedočanstva vjere Crkva poziva roditelje i kumove da ne daju preveliku važnost vanjskoj manifestaciji slavlja /iako je svetom djelovanju dobro dati blagdanski karakter, svečan i zajednički kako ga zahtjeva značenje za mjesnu Crkvu/, nego više njegovu nutarnjem doživljaju kao opredjeljenju za Krista.

POTVRDA I SAKRAMENTI INICIJACIJE

Potrebno je prisjetiti se da i potvrda može izgubiti tradicionalno mjesto između krštenja i euharistije. U pastoralnom djelovanju treba uvijek imati na pameti njihov odnos prema drugim sakramentima inicijacije. Treba stvarati svijest da potvrda usavršava krštenje i tim samim daje kršćaninu novu poziciju u euharistijskom zajedništvu i u Crkvi. Ta savršenija veza s Crkvom omogućava i zahtjeva savršenije crkveno djelovanje u bogoštovlju i poslanju u vidu sve savršenije izgradnje Crkve i iznutra i izvana.

Istina je, da već krštenje osposobljava za bogoštovlje "u duhu i istini", ali potvrdom se sve više usavršava i usmjerava za liturgijsko sudjelovanje da bude proročko svjedočan-

stvo i posvećenje svih vremenitih aktivnosti /usp. LG 34; AA 7/. Što se tiče apostolata, potvrđenik je intimnije povezan s poslanjem Isusa Mesije i time pozvan da odgovornije surađuje u apostolskom djelovanju Crkve.

DIJELJENJE POTVRDE ZA VRIJEME SVETE MISE

Odnos potvrde s drugim sakramentima inicijacije zahtijeva s jedne strane da se ona dijeli nakon obnove krsnih obećanja, i s druge strane da se prema normama podijeli za vrijeme svete mise. S obzirom na "Novi red", on je bogat praktičnim pastoralnim indikacijama. Mogu biti okolnosti koje ne savjetuju slavlje mise, ali i u tom slučaju odnos prema misi mora na svaki način biti naznačen.

Veća ili manja shodnost mise ne mora ipak biti prosuđivana na isključivoj bazi brojčanog kriterija potvrđenika. Ako bi postojao i samo jedan potvrđenik, pastoral mora senzibilizirati zajednicu da sudjeluje. Krštenjem, međutim, bila je /ili bi trebala biti/ zajednica ta koja prihvaća i pomaže rastu u onom duhu u kojem potvrđenik sada preuzima nove zadatke prema zajednici i svijetu. Sada zajednica otkriva samu sebe u euharistijskom slavlju.

Tri sakramenta nisu, da tako kažemo, međusobno bliska, ali se nadopunjuju jedan nakon drugog sve do savršene inicijacije koja kulminira u euharistiji. To su etape jednog jedinstvenog puta, koji se ako se potpuno ostvare, izvodi uključenje u otajstvo Krista. Tri sakramenta inicijacije međusobno su tako usko povezana da privode vjernike onoj kršćanskoj zrelosti kojom u Crkvi i u svijetu mogu postići vlastito poslanje naroda Božjeg /usp. LG 11/.

Postoji s obzirom na to jedan posebno sretan tekst II. vatikanskog sabora: "Euharistija se pokazuje kao izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije: katekumeni se pomalo privode sudioništvu na Euharistiji, a vjernici, već obilježeni svetim krstom i potvrdom, primanjem Euharistije posvema urastaju u Kristovo tijelo." /PO br. 5/.

Inicijacija je dakle put prema Euharistiji i

kateheza

prema Crkvi. Ali termin Crkva još je uvijek pre- više općenit. Nije moguće nadati se jednoj pot- punijoj kršćanskoj inicijaciji ako se ne uspije uključiti mlade u jedinstven i živi organizam u kojem se oni mogu osjetiti kao živi članovi i aktivni sudionici.

Panorama zajednica na koje bi se trebalo os- loniti prilično je raznolika a podrazumijeva po- najprije one kojima su mladi više okrenuti s nadom da ih mogu "ponijeti" u život na konkretan i efikasan način. Treba im dati osje- titi da oni čine dio jedne cjeline koja ne želi da im bude strana, već da im bude korisna i pri ruci.

POTREBAN JE OBNOVLJEN POGLED SAKRAMENTA POTVRDE

U suvremnom kontekstu života nužno je potrebno povezati sakramente s "ključnim mo- mentima" osobne i kolektivne egzistencije, u kojima se čovjek postavlja nasuprot svojoj ulo- zi osobe i pita se o "smislu" koji valja dati vlastitom životu. Sakrament potvrde u toj op- tici promatranja postaje sakrament koji objavljuje plan Božji onima koji se pitaju koji je smi- sao života i povijesti...

Put rasta u vjeri predviđen sakramentom pot- vrde može se ostvariti ako potvrdenici imaju sreću živjeti u Crkvi koja izgrađuje "zajedništ- vo" i koja je u statusu "poslanja".

Crkva postaje "zajedništvo" kada se preobra- žava iz župe—institucije u "zajednicu više za- jednica", tj. u mjesto susreta i dijaloga osoba i grupa koje je sačinjavaju; postaje "zajedniš- tvo" kada se razvije od "stanice vjerske službe" u prostore sudjelovanja, gdje je moguće otkriti i izvoditi svoju ulogu "protagoniste" zbivanja a ne samo neke radne snage.

Crkva se nalazi u statusu "poslanja" kada osim izvođenja kateheze i slavljenja kulta po- staje mjesto evangelizacije i ljudskog promica- nja do "zrelosti u vjeri".

JASNI PLAN "ODRASLOG U VJERI"

Cijeli put poslije potvrde treba konačno ima- orijentacije

ti pred očima plan kršćanina "odraslog u vje- ri" na temelju kojeg će se poticati rast potvr- denika. Točke ovog plana mogu se ovako saže- ti:

"Zreo" u vjeri jest onaj koji se svjesno i jasno opredijelio za Krista, onaj koji je izabrao Kris- ta kao definitivni smisao života i u stanju je "dati pravo" vlastitoj vjeri svjedočanstvom ži- vota i riječi.

Odrastao u vjeri je onaj koji živi vjeru na di- namičan način stavom istraživanja i permanen- tnog produbljenja vjere zajedno s crkvenom zajednicom na način da ostvari sve puniju iden- tifikaciju s Kristom do te točke da misli poput njega, da ljubi poput njega i da se daruje drugi- ma poput njega.

Odrastao u vjeri je onaj koji je sposoban vrednovati sadržaje vjere kao "kriterij prosudi- vanja" na temelju kojeg čita i interpretira osob- ni život i povijest.

Odrastao u vjeri je onaj koji zna aktivno od- govoriti na pozive Božje, decifrirane u svakidaš- njici, onaj koji čini svoju vjeru aktivnom.

Odrastao u vjeri je onaj koji posjeduje smi- sao za pripadnost i odgovorno zajedništvo s Crkvom i s njom suosjeća u "poslanju usred svijeta".

Odrastao u vjeri je onaj koji je sposoban prihvatiti i voditi i međucrkvene sukobe bez malodušnosti i rješavati ih s ljudima koji su dru- gačijeg mišljenja i mentaliteta.

ZAKLJUČAK

Sve dosad izložene misli mogu se sabrati u jednu misao teologa Karla Rahnera: "Kad ka- žemo sakrament potvrde – sakrament svjedo- čanstva vjere nasuprot svijetu, time se ne mora misliti samo na to da kršćanin u potvrdi prima milost očuvanja svoje vjere pomoću Duha Sve- toga spasavajući ga u svijetu koji se opire Crkvi, ali koji mora svjedočiti svijetu da Bog ne napušta ovaj stvoreni svemir zbog ispraznosti grijeha, nego ga preobražava, čuva i otkuplju- je. S tog stajališta treba biti očit i apostolat kojemu je kršćanin poslan, jer je u potvrdi po-

stao 'odrastao'. Nije to toliko apostolat obrane i samoočuvanja, nego jednog poslanja da se

ostvari funkcija dana Crkvi da svijet preko nje bude spašen”

L I T E R A T U R A

BOUHOT J. P., La confermazione sacramento della comunione ecclesiale, LDC, Torino 1970.; V.AA., La comunità cristiana e l' iniziazione alla cresima, Quaderni di VIA VERITA' E VITA, EP., centro catechistico paolino, Roma

1973.; Guido Davanzo, I sacramenti oggi, Traccia pastorale, Editrice Ancora Milano 1974.; Dokumenti drugog vaticanskog koncila, KS Zagreb 1970.; Gelineau J., Pastoralna teologija liturgijskih slavlja, KS, Zagreb 1973; La pastorale del dopo cresima, Evangelizzare, EDB, br. 7/1980.